

ANOTACE DALŠÍCH STATÍ PUBLIKOVANÝCH K TÉMATU

Lubor Kysučan: Hledání zlatého věku (Ideály dobrovolné skromnosti a jejich obraz v antické literatuře) *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Sociální studia č. 1, řada sociálněvědná, G č. 38, str. 55–74. Masarykova univerzita, Brno 1996.*

Studie je věnována výzkumu ideálů dobrovolné skromnosti v klasické antice, zejména v úpadkovém období římské kultury. Jako výchozí pramenný materiál slouží texty římské literatury jejího klasického a pozdního období. Studie se pokouší odpovědět na několik základních otázek:

- A) Existovalo v antice dobrovolné usilování o skromnost? Pokud ano, jakými formami se projevovalo?
- B) Bylo toto usilování v souladu s hlavním proudem antické kultury, nebo představovalo určitý extrém?
- C) Představovalo individuální řešení, nebo aspirovalo na širší společenskou změnu?
- D) Z jakých kořenů a motivů vyrůstalo a jaké reakce vyvolávalo?
- E) Představovalo uvedené usilování pouze manýru, nebo bylo výrazem vážného hledání nových životních způsobů?
- F) Je uvedené usilování analogické s podobnými projevy v dalších dějinách evropské civilizace (zejména se soudobými ekologickými hnutími)?

První část studie mapuje kulturní a společenské předpoklady usilování o dobrovolnou skromnost a jeho myšlenková východiska. Usilování o skromnost představovalo reakci na krizi pozdní antické civilizace, charakterizované vypjatou antropocentrickou orientací, nesmírnou akumulací moci a bohatství a v jejím důsledku pak sociálními krizemi a konzumním životním způsobem elit i širokých lidových vrstev. Součástí úsilí o skromný život byl i důvěrný vztah antického člověka k přírodě, přítomný v jeho náboženských svátcích i každodenním životě. Myšlenkově bylo toto usilování o skromnost zakotveno v antické mytologii a filozofii. Ve většině antických mýtů je civilizace a z ní vyplývající touha po bohatství a požitcích chápána jako destruktivní síla narušující odvěký řád světa. Filozofie, zejména pak praktická etika Aristotelova a pozdější učení stoické školy, vystupují s požadavkem míry věcí jako jakýmsi kategorickým imperativem dobové morálky.

Jádro studie je pak věnováno sledování konkrétních projevů usilování o skromnost. Nejvýznamnějším z nich byla migrace politických a intelektuálních elit z města na venkov. V této souvislosti se na základě jazykového a literárního materiálu autor pokouší o vytyčení vztahu mezi městem a venkovem jako jedné z ústředních polarit antické kultury, prolínající všemi sférami soukromého i veřejného života doby. Vedle praktických postojů se studie zaměřuje i na čistě myšlenkové a citové pokusy o hledání a naplňování ideálů skromnosti, jakési „úniky“ od civilizace na úrovni spíše duchovní. Z nich jsou podrobněji rozebírány tyto:

- idealizace prostého života „barbarských“ kmenů
- únik do literatury – idealizace přirozeného způsobu života v bukolské poezii
- únik do filozofie
- idealizace minulosti – nejčastěji na pozadí kritiky nestřídmé současnosti.

Závěrečná část studie se pokouší sklenout určitou analogii mezi pozdně antickým a současným hledáním ideálů dobrovolné skromnosti. Vedle nápadných shod nalézáme i zásadní rozdíly. Zatímco v antice zůstávalo hledání těchto ideálů vázáno většinou na politické a intelektuální elity (vysoké státní úředníky, básníky, umělce obecně), v současné společnosti doznaly jeho projevy daleko většího rozšíření. Zatímco antické hledání skromnosti představovalo spíše jakousi manýru „blahobytem znuděných“, pouhou hru na přírodu, přirozenost a skromnost, soudobí „pestří“ a „zelení“, důkladně charakterizovaní ve stejnojmenné knize Hany Librové (Brno 1994), usilují o uvedení hodnot skromnosti a prostoty do každodenního života. Zatímco na sklonku starověku znamenalo hledání skromného životního způsobu spíše jakýsi únik do tichého ústraní, soukromí, postrádající aspirace na hledání jakékoliv životaschopné alternativy, usilují mnohá ze soudobých ekologických hnutí o rasantní a zásadní proměnu životního stylu i společnosti, jež tento životní styl utváří a preferuje. Právě díky tomu autor vyjadřuje víru, že budoucnost dnešního světa je perspektivnější než vyhlídky světa pozdního starověku.

Hana Librová: Decentralizace osídlení, vize a realita

Část první: vize, postoje k venkovu a potenciální migrace v ČR

Sociologický časopis 1996, č. 3, s. 285–296

Hodnota života v malých sídlech je v současnosti zdůrazňována zejména v ekologických souvislostech. Článek se věnuje dekoncentračním migračním procesům. Jde o dobrovolné odchody lidí z velkých měst na venkov. (Je třeba si uvědomit historickou i recentní existenci dekoncentračních pohybů nedobrovolných, vynucených vnějšími okolnostmi.) Text nechává stranou sociologicky významný vývoj osídlení malých a středních měst.

Představa, že je možné vyřešit krizový stav společnosti návratem na venkov, je v lidské kultuře přítomna už od starověku. V dějinách byla reakcí na život v silně centralizovaných společnostech. Stať přináší příklady z antického světa, z období evropského romantismu, z myšlenek utopického socialismu a proticivilizačních hnutí 20. a 30. let tohoto století.

Hlavní argumenty pro decentralizaci obsažené v současných ekologických vizích jsou většinou formulovány negativně, t. j. jsou nahrazeny pouhými kritickými poukazy na ekologicky, devastující stránky městského života, např. doklady o energetické a potravinové náročnosti i zranitelnosti velkých